

РОЗДІЛ 1. БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТВАРИННОГО СВІТУ: ВІДТВОРЕННЯ ТА ОХОРОНА

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ АБОРИГЕННИХ ПОРІД СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН

*Білай Д.В., Ладатко Є.Л., Мельничук С.І., Звонарь А.М.
Аграрно-економічний коледж Полтавської державної аграрної академії*

Генофонд порід свійських тварин – це національне надбання кожної країни. На Україні і зокрема Полтавщині існує декілька аборигенних порід сільськогосподарських тварин, які необхідно відтворювати і охороняти. Аборигенна худоба – це місцева худоба будь якої області або країни. Вона добре пристосована до кормових, ґрунтово-кліматичних та інших умов у районах розведення, стійка проти багатьох хвороб. Яскравим прикладом таких порід є: сіра українська порода великої рогатої худоби, сокольська порода овець та полтавська глиняста порода курей. [1] [2] [7]

Сіра українська порода створена в глибоку давнину безпосередньо від дикою тура. Наприкінці XIX ст. вона була найпоширенішою в Україні. У 1900 р. поголів'я цієї худоби досягала 5,8 млн. голів; в 1935 р. порода в Україні мала питому вагу – 6,43% від поголів'я усієї худоби, то в 1990 р. – 0,01%. В 2000 р. сірої української породи залишилося приблизно 300 голів. Як цінний генофонд вона утримується в племінному заводі «Поливанівка» Дніпропетровської, та «Асканія-Нова» Херсонської областях. Тварини відрізняються витривалістю, невибагливістю, використанням на різних роботах і як транспортний засіб. Сіра українська худоба у зв'язку із загальними змінами у сільському господарстві швидко витіснилась, оскільки потреба у робочій силі відпала, а молочність корів оцінювалась односторонньо, без урахування високої жирномолочності і високої якості м'яса та шкіряної продукції.

Тварини цієї породи є добрим матеріалом для схрещування з молочними і м'ясо-молочними породами. На основі сірої української худоби створено червону степову, лебединську, буру карпатську породи, а також вона була використана при виведенні української м'ясної породи. [2] [3]

Сокольська порода овець виведена в с. Сокілка Полтавської області в XVII ст. шляхом народної селекції, внаслідок добору місцевих полтавських грубововних овець з красивим сірим смушком. В XIX ст. сокольську породу овець схрещували з каракульською породою овець. За якістю вони поступаються каракульським, але їх високо цінують за красивий сірий колір з варіаціями від світло-сірого до блакитного.

Біологічною особливістю породи є те, що при спаровуванні сірих баранів з сірими вівцематками одержують до 25% конституціонально слабких ягнят-альбіноїдів («обдимки»). Такі ягнята гинуть. Розроблено метод розпізнавання таких ягнят. Їх вибраковують при народженні й забивають для одержання смушка. При спаровуванні чорних і сірих особин народжується 50% чорних і 50% сірих життєздатних ягнят.

Дана порода розводиться в деяких господарствах Полтавської і

Дніпропетровської області. [2]

Полтавська глиняста порода курей виведена внаслідок схрещування місцевих курей з півнями породи орпінгтон, яких завозили з Росії на Полтавській державній обласній сільськогосподарській дослідній станції (зараз Полтавський інститут агропромислового виробництва ім. В. І. Вавилова).

За забарвленням оперення відомі глинясті, зозулясті й чорні.

Екстер'єр і жива маса полтавських зозулястих й чорних курей майже такі самі, як і глинястих, але зозулясті кури несучіші (180 яєць), а вага яєць у них менша. Найбільше господарське значення мають глинясті.

Розводять цю породу у Полтавській і Харківській областях. [2] [4]

Для збереження і відтворення цінних якостей аборигенних порід необхідно на державному рівні проводити великомасштабну селекцію у тваринництві. Реалізація державної політики у сфері племінної справи у цій галузі спрямована на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин, що є вирішальним фактором у збільшенні обсягів виробництва тваринницької продукції.

Теоретичною основою великомасштабної селекції є популяційна генетика, а організаційно-технічною – штучне осіменіння маток спермою плідників поліпшувачів та селекційно-генетичний аналіз популяції за допомогою ЕОМ.

Необхідно створювати державні племінні станції з цінним поголів'ям плідників, спермобанки, в яких зберігається заморожена сперма плідників протягом необмеженого часу. У центрах трансплантації працювати над тим, щоб ширше використовувати материнський генофонд породи.

У зв'язку з недостатнім розвитком племінної справи виникла необхідність у посиленні державного регулювання у тваринництві та контролю за дотриманням законодавства в селекційній роботі. [5]

Крім переліченого, у племінній справі є також інші важливі проблеми, зокрема:

- необхідність ідентифікації племінних тварин, офіційної класифікації (оцінки) за типом, контролю за достовірністю обліку її походження і продуктивності, низька ефективність оцінки плідників за власною продуктивністю і якістю потомства та іншими ознаками;
- використання для відтворення маточного поголів'я сільськогосподарських тварин племінних ресурсів низької генетичної якості, а в деяких випадках – невідомого походження;
- недосконалість інформаційної бази з племінної справи;
- недостатнє впровадження у виробництво науково-технічних досягнень з питань генетики і селекції тварин;
- обмеженість фінансового забезпечення заходів із збереження генофонду локальних і зникаючих вітчизняних порід.

Незважаючи на роботу яка проводиться, в Україні на грані повного зникнення сіра українська порода великої рогатої худоби і сокольська порода овець; локальною стала полтавська глиняста порода курей. [6]

Для досягнення поставлених завдань по збереженню і відтворенню аборигенних порід передбачається:

- 1) створити мережу державної племінної інспекції в областях і районах, забезпечити її спеціальними транспортними, іншими матеріально-технічними засобами;
- 2) створити контролер-асистентську та експерт-бонітерську служби;

3) створити та забезпечити функціонування єдиної системи селекції у тваринництві;

4) забезпечити збереження генофонду локальних і зникаючих порід;

5) зберегти, відтворити та раціонально використовувати племінні ресурси високої племінної цінності;

6) запровадити ліцензування суб'єктів господарювання у сфері племінної справи та присвоїти їм відповідні статуси, вести Державний племінний реєстр. [2][6]

Оптимальним варіантом селекції вважається той, який забезпечує максимальні темпи генетичного поліпшення худоби при мінімальних витратах на племінну роботу і дає змогу значною мірою підвищити продуктивність поголів'я. [5]

Література

1. Барановський Д. І., Герасимов В. І., Нагаєвич В. М. та ін. Генофонд свійських тварин України. – Х.: Еспада, 2005. – 400 с.
2. Білай Д. В. Загальне тваринництво та технології виробництва продукції тваринництва з основами стандартизації. – К.: Кондор, 2008. – 337 с.
3. Білай Д. В. Каталог порід великої рогатої худоби. – П.: Дружсервіс, 2006. – 69 с.
4. Білай Д. В., Шевніков М. Я., Кориліук І. М. та ін. Каталог порід сільськогосподарської птиці. – П.: Техсервіс, 2005. – 35 с.
5. Бусенко О. Т., Столюк В. Д., Могильний О. Й. та ін. Технологія виробництва продукції тваринництва. – К.: Вища освіта, 2005. – 496с.
6. Лановська М. Г., Черненко Р. М., Шатковська Г. Г. Тваринництво. – К.: Вища школа, 1993. – 335 с.
7. Пересикін В. Ф., Андрієнко Л. В., Артюхов В. В. та ін. Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії, 1972. – 1558 с.

OTIS TARDA L. В ДОСЛІДЖЕННЯХ МИКОЛИ ІВАНОВИЧА ГАВРИЛЕНКА (20-40-І РР. ХХ СТ.)

*Вільмовська О.О.
Полтавський краєзнавчий музей*

Ще на початку ХХ ст. Полтавщина, за словами видатного науковця М.О. Мензбіра, "продовжувалася залишатися найменш дослідженою в орнітологічному відношенні". Видатний український орнітолог Микола Іванович Гавриленко заклав фундамент для систематичного вивчення орнітофауни Полтавського краю. Чільне місце в дослідженнях науковця посідає вивчення популяції рідкісного виду Полтавщини – дрохви (*Otis tarda L.*). Птах – типовий представники степових ділянок України, до ХХ ст. був фоновим видом Полтавщини, а нині занесений до Європейського Червоного переліку та Червоної книги України (III видання), Боннської (Додаток I і II) та Бернської (Додаток II) конвенцій, CITES (Додаток II) [5].

Вивчення популяцій *Otis tarda L.* Гавриленком включали наступні напрями: вивчення птаха як рідкісного виду степових ділянок, як невід'ємну складову екосистем заповідних та перспективних для заповідання територій Полтавщини. Свої спостереження по вивченню особливостей морфології, етіології, поширення дрохв та динаміки чисельності популяцій